

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДОБУВНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

УДК 338.45:622.34

Крикун А. І., студентка 3 курсу
ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Наведено та проаналізовано результати діяльності підприємств добувної промисловості України на основі показників рентабельності капіталу, чистого прибутку, оборотності оборотних засобів протягом 2013–2016 рр. З'ясовано основні тенденції структурних зрушень за вказаний період.

Ключові слова: економічний аналіз, ефективність, рентабельність, оборотність оборотних засобів, промисловість, статистичні оцінки, структурні зрушення.

Abstract. The results of activity of Ukrainian extractive industry enterprises are presented and analyzed on the basis of indicators of profitability of capital, net profit, turnaround of circulating assets during 2013-2016. The main tendencies of structural shifts for the indicated period are revealed.

Keywords: economic analysis, efficiency, profitability, turnover of circulating assets, industry, statistical estimations, structural shifts.

Процеси ринкової трансформації вносять корективи в структурні характеристики як усієї національної економіки, так і окремих галузей (видів промислової діяльності). Змінюються пропорції великих, середніх, малих та мікропідприємств у добувній промисловості.

Економічне значення видобувних галузей для України достатньо високе, проте все ж вони не є найбільшим сектором економіки. Добування металевих руд – вид економічної діяльності, який включає добування металевих руд підземним або відкритим способом, розробленням морського дна тощо; включає збагачування руди та діяльність із первинного збагачування, таку як дроблення, розмелювання, промивання, сушіння, агломерацію, кальцинування (випалення) та вилуджування руд, гравітаційний поділ або флотацію. Добування залізних руд передбачає: добування руд, які переважно містять залізо; збагачування й агломерацію залізних руд; добування уранових і торієвих руд. До металевих руд також відносять руди інших кольорових металів [1].

Майже третина видобутих руд заліза експортується у вигляді незбагачених руд, а також у вигляді агломерованого і неагломерованого

концентратів. Значна доля експорту дозволяє компаніям галузі підтримувати прийнятні показники рентабельності на тлі девальвації національної валюти. Проте падіння світових цін на сировинні продукти викликало зменшення грошового потоку від експорту. Стале функціонування галузі видобутку руд заліза у середньостроковій перспективі, в першу чергу, залежатиме від тенденцій на світових сировинних ринках, а також на ринках сталі і металевої продукції [2].

Враховуючи, що дві третини видобутих руд заліза споживається в Україні, тенденції розвитку внутрішнього ринку, фактори ефективності роботи підприємств галузі також визначають її поточні, середньострокові та довгострокові перспективи.

Проблеми соціально-економічного розвитку підприємств з видобування руд заліза виявлено на основі проведення аналізу динаміки показників чистого прибутку, рентабельності капіталу, оборотності оборотних активів за статистичною інформацією з відкритих джерел та офіційних видань [2, 3]. Аналіз динаміки зазначених показників проведено у порівняних цінах 2013 р. Індeksi цін виробників на промислову продукцію (добування металевих руд): 2013 р. – 0,9727; 2014 р. – 1,199; 2015 р. – 0,911; 2016 р.–2,072.

Величини скорегованих значень чистого прибутку підприємств з видобування руд заліза та ланцюгові індекси щорічного приросту даного показника наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Чистий прибуток підприємств з видобування руд заліза у порівняних цінах 2013 р. за період 2013-2016 рр.

Рік	Чистий прибуток підприємств, млн. грн				Ланцюгові темпи приросту, %			
	великі	середні	малі	мікро	великі	середні	малі	мікро
2013	17372,46	-416,26	-29,19	-7,91	-	-	-	-
2014	8232,19	-1312,51	-141,36	4,33	-52,61	-215,31	-384,18	154,79
2015	-8715,91	-1683,64	-233,26	-0,10	-205,88	-28,28	-65,00	102,53
2016	6378,95	-501,54	-13,41	-1,44	-173,18	-70,21	-94,25	1218,67

Найбільше значення чистого прибутку отримали: великі підприємства у 2013 р. (17372,4684 млн. грн.), мікропідприємства – у 2014 р. (4,3369 млн. грн.). Середні та малі підприємства протягом 2013-2016 рр. отримували збитки. Великі підприємства у 2015 р. отримали збитки.

Середні та малі підприємства найбільший збиток отримали у 2015 р., хоча темп приросту збитків у цьому році найменший порівняно з попередніми (-28,28% та -65% відповідно). Мікропідприємства у 2013 р. мали найбільшу величину збитків (-7,9161 млн. грн.), у 2015 р., незважаючи на отриманий прибуток у попередньому році, знову мали збиток (-0,1098 млн. грн.).

Рентабельність капіталу характеризує скільки прибутку припадає на кожен гривню залучених власних коштів [4]. Величини значень рентабельності капіталу, розрахованих на основі даних у порівняних цінах 2013 р. та ланцюгові індекси щорічного приросту даного показника наведено у табл. 2.

Таблиця 2

Рентабельність (збитковість) капіталу підприємств з видобування руд заліза у порівняних цінах 2013 р. за період 2013-2016 рр.

Рік	Рентабельність (збитковість) капіталу підприємств, %				Ланцюгові темпи приросту, %			
	великі	середні	малі	мікро	великі	середні	малі	мікро
2013	21,3635	-34,61	-0,83	-0,22	-	-	-	-
2014	9,1865	110,85	-3,66	0,10	-12,18	145,47	-2,84	0,33
2015	-10,152	56,81	117,33	-0,04	-19,34	-54,04	121	-0,15
2016	6,53	15,2	-17,18	0,94	16,68	-41,61	-100,15	0,98

Найбільшу рентабельність капіталу отримали: великі підприємства у 2013 р. (21,3635%), середні підприємства – у 2014 році (110,85%) малі – у 2015 р. (117,3341%). Мікропідприємства мають найменшу рентабельність капіталу – у 2015 р. -0,0419%. У великих підприємств протягом 2013-2015 рр. даний показник знижується; у 2016 році рентабельність капіталу склала 6,53%. Найбільший темп приросту був у 2014 р. у середніх підприємств (145,47%). Малі підприємства підвищують рентабельність капіталу: у 2015 р. показник досяг значення 117,3341% (порівняно з попереднім роком збільшившись на 121%); але у 2016 році показник низився до значення -17,18%.

Оборотність оборотних коштів – показник ділової активності, який вимірює ефективність використання оборотних активів підприємства (грошових коштів, запасів товарів, виробничих запасів, дебіторської заборгованості). Значення показника демонструє кількість оборотів, які

здійснили оборотні активи [5]. Величини значень оборотності оборотних активів, розрахованих на основі даних у порівняних цінах 2013 р. та ланцюгові індекси щорічного приросту даного показника наведено у табл. 3.

Таблиця 3

Оборотність оборотних активів підприємств з видобування руд заліза у порівняних цінах 2013 р. за період 2013-2016 рр.

Рік	Оборотність оборотних активів підприємств, оборотів				Ланцюгові темпи приросту, %			
	великі	середні	малі	мікро	великі	середні	малі	мікро
2013	1,1493	0,8112	0	0,0055	-	-	-	-
2014	1,2135	0,5706	0,0045	0	5,59	-29,66	0	-0,0055
2015	1,0902	0,4091	0,2918	0,0210	-10,16	-28,31	6345,11	0,021
2016	0,093	0,1287	0,0855	0,1794	-91,47	-68,54	-70,7	754,29

Великі підприємства з видобування руд заліза мають найбільшу оборотність оборотних засобів, яка збільшувалась до 2014 р., у 2015 р. даний показник знизився на 10,16%; у 2016 році знизився на 91,47%. Малі підприємства протягом 2013-2015 рр. покращували оборотність оборотних засобів (у 2015 р. темп приросту склав 6345,11%) У 2016 році показник погіршився на 70,7%. Знижується даний показник у середніх підприємств у даних періодах у 2013-2016 рр. Мікропідприємства мають найменшу оборотність у галузі добування металеві руди, хоча покращили даний показник у 2016 році.

За результатами наведених розрахунків можна зробити висновок, що найбільш ефективно функціонують великі підприємства з видобування руд заліза, але з 2014 р. спостерігається зниження показників у всіх підприємств. Це можна пояснити складною політичною та економічною ситуацією в Україні. У даній галузі великі підприємства мають переваги через необхідність немалої кількості капіталу для стабільної роботи підприємства. Необхідно застосувати раціональні, екологічно безпечні технології видобування металевих руд; недопущення псування родовищ металевих руд в результаті проведення гірничих робіт, збереження запасів корисних копалин, що консервуються; складування, збереження та облік корисних копалин, відходів виробництва, що містять корисні

компоненти; забезпечення безпечного для людей, майна і довкілля ведення робіт.

Література

1. Класифікація видів економічної діяльності (КВЕД) ДК 009:2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kved.ukrstat.gov.ua/KVED2010/kv10_i.html
2. Національний звіт України. Ініціатива прозорості видобувних галузей. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://gogov.org.ua/wp-content/uploads/2017/03/EITI_Report_UKR_170217_final.pdf.
3. Статистичний збірник «Діяльність великих, середніх, малих та мікропідприємств промисловості» 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ9_u.htm
4. Грабовецький Б. Є. Економічний аналіз : навчальний посібник / Б. Є. Грабовецький. – К. : Центр навчальної літератури, 2015. – 256 с.
5. Мішеніна Н. В. Економічний аналіз : навчальний посібник / Н. В. Мішеніна, Г. А. Мішеніна, І. Є. Ярова. – Суми : Сумський державний університет, 2014. – 306 с.

Науковий керівник,
д. е. н., проф.

Салун М. М.